

Таким його пам'ятаю

Лариса Письменна

Я сидів над своєю протокою. І саме пускав на воду щавелеві листки — швидкі каравели — й проводив їх поміж скелями, коли раптом на мене упала тінь.

Віктор Близнець, "Звук павутинки".

Ні, не хочу думати про те чорне, що так несподівано для нас, його друзів, упало оглушливо, стиснуло серце болючою судомою. Я хочу пригадати Вітю — за правом старшої я так його завжди називала — хочу згадати його живим, веселим, дотепним.

Знала його давно, він часто приїздив до Ірпінського будинку творчості з іще маленькою донею Олею, дуже схожою на батька. Але дружба почалася згодом і з... грибів. То було в передсвятковий осінній вечір. Проходячи через прохідну на територію Будинку творчості, я побачила в будці біля телефону Віктора з донькою. Оля тримала повнісіньку авоську грибів.

— Оце трофей! — захоплено сказала я, а Вітя взяв у дочки й простягнув мені гриби.

— Прошу, беріть собі.

— Ну, спасибі, взавтра свято, посмакуємо в обід разом.

Грибів було багато, і, щоб вони не зіпсувалися, я на ніч висипала їх на балкон — уранці встану й почищу.

Вранці прийшов Віктор і приніс ще одну авоську з грибами.

— Оце — щойно з лісу...

— Та я ж не впораюся з ними до обіду, приходьте допомагати чистити.

— Добре, неодмінно прийду.

Я трохи почекала, Віті не було. Гриби не люблять лежати довго, і я сіла сама їх чистити, вже й не рада їм. І чого він не йде допомагати, адже обіцяв?! Година минала за годиною, Віктора не було. Нарешті з'явився. Очі круглі, винуваті, навіть перелякані, а в руках... ще одна авоська, повна грибів. Я схопилася за голову, а він швиденько узяв ножа й заходився мені допомагати.

На ті Жовтневі свята всі в їдальні поласували смаженими грибами, а ми потім, згадуючи якусь подію, сказали: "Це було в тому році, чи до того, чи по тому, коли смажили на свято гриби".

З Віктором цікаво було розмовляти, але, що було для нього характерне, він не любив розмовляти про сумне. "Нащо воно нам здалося, його і так вистачає". Дуже дотепно й схоже пародіював наших спільних знайомих, і стільки в ньому було невсипущої енергії та веселості, що здавалося — проживи він до ста років, енергія не вичерпається. Правда, іноді замислювався і тоді якось віддалявся, ховався в собі. Та й зрозуміло, адже не обдумавши — не напишеш. А писав він яскраво, своєрідно. Взагалі

народився талановитою людиною і для літератури, і для життя.

Пригадую, приїхала я вперше з невісткою та малим онуком до Коктебеля. Нове все, незнайоме. І берег плаский, чужий, навіть море не те, яким його знала раніше. Вже потім я закохалася в неповторну красу цього куточка Криму. І раптом до нас підійшов Вітя Близнець, за ним і Рая, його дружина. Аж он і Оля — виросла як — старшокласниця! І відразу все незнайоме навколо стало ніби своїм. Ми сіли в їдальні за один стіл, створивши такий собі куточок Києва. Мій п'ятирічний онук Славко оперативно закохався у старшокласницю Олю і все намагався привернути до себе її увагу. Залізе, бувало, під стіл і не дає нікому спокою. Спершу ми сміялися, а далі почали сердитись. У Віктора на обличчі чітко відбивалося палке бажання дати доброго ляпаса пустунові, та він терпів — не його хлоп'я. А далі, перетерпівши, сам сміявся з цього "нерозділеного кохання".

Вони втрюх — Вітя, Рая та Оля — завжди мандрували то на Карадаг, то ще кудись. І часто, прийшовши в їдальню, я заставала біля свого прибору загорнутий у папір пучечок карадазького чебрецю чи барвистий камінчик — ними так славиться Коктебель.

А вечорами частенько збиралися на моїй веранді. Вітя з Раєю любили співати українських пісень. Співав Вітя якось так по-парубоцькому хвацько, що мимоволі думалося: як же щасливо живеться цій людині!

Живе спілкування — не по телефону, не на зборах у Спілці, у нас тривало здебільшого в Ірпені. Останнім часом Віктор все частіше тихенько стукався ввечері:

— Не спиться. Дайте якусь таблетку снодійного.

— Перепрацювалися, Вітю?

— Можливо, — якось ухильно відповідав він, і я тоді не звертала уваги на ті, ще незнайомі, нотки глибокого суму... А втім, не будемо про сумне, він так не любив про це говорити.

Ще один ірпінський спогад...

Віктор умовив мене піти до лісу по суниці. Пішли утрюх — він, я та Оля. Я прихопила плащ: коли втомлюся — посиджу, а вони, молоді, збиратимуть суниці. Але вийшло по-іншому. Оля сіла на розстелений під деревом плащ, обхопила руками коліна й задумалася. Я знала, що вона взагалі небалакуча, то й не здивувалася, а сама заходилася шукати ягоди. Але з Вітею назбирати суниць було неможливо. Лець він помічав якусь ягідку, як здіймав веселий галас на весь ліс: "Сюди! Тут повно суниць!" А в лісі саме повно було людей — вихідний, і вони табунами збігалися до Віктора.

— Через ваш нездоровий ажіотаж ми нічого не зберемо, — аж сердилася я на Вітю, але марно. В той літній, погожий день у ньому було стільки веселої наснаги, йому просто очі розбігалися. Мабуть, власними словами Віктора Близнеця найкраще можна змалювати його тодішній душевний настрій: "Пляма сонця, пляма неба, пляма трави — все велике, сліпуче, незвичне. Весь цей огром двигтить, хитається, тікає з-під ніг і несе тебе хтозна-куди. Від цього величезного світу голова йде обертом".

Повертаючись з лісу, ми зустріли над річкою Раю — не знаючи де шукати у лісі,

вона нас чекала на березі.

— Де ж ваші суніці?

— У лісі, — безтурботно відказав Віктор.

Щось мені не писалося. Я пішла до річки: пройдуся трохи, може, в голові проясніє. Понад берегом бовваніла знайома постать, невисока, ладна, з закинутою до вечірнього неба головою. Віктор.

Я вирішила повернутися, не заважати, адже й він прийшов сюди щось обдумати. Проте Вітя наздогнав мене. Пішли поруч. Спершу мовчки, а далі він з якимось гнітючим притиском сказав:

— Не розумію, чому деяким людям приємно завдавати іншій людині біль? Це що — хобі чи пристрасть?

— Про кого ви?

— А, не варто, — махнув він рукою і раптом засміявся:— О, гляньте, он ходить наш шановний товариш Н. Як же він класично ходить!

— Так, як пише?

— Я не кажу — пише, а кажу — ходить. А це також треба вміти. От ви, Ларисо Михайлівно, зовсім не вмієте талановито ходити. Ви абсолютно бездарно ходите: голову похилите і йдете, ніби шукаєте загубленого ключа від кімнати.

— Ваша правда, я часто шукаю саме ключа.

— І знаходите?

— Знаходжу. Правда, не завжди.

— І то добре. Треба й собі спробувати так ходити, як ви: з похиленою головою. Знайти ключа — то велике діло!

Проте я ніколи не бачила Віктора похнюпленим. Він завжди високо здіймав голову, навіть тоді, коли його ранили, а таке бувало, що казати. Навпаки, тоді здіймав голову ще вище. Був красивою і гордою людиною.

А іноді — такою дитиною! Як тоді, на Травневі свята в тому ж самому Ірпені. Саме приїхали мої діти й оселилися в іншому корпусі. Ми стояли на центральній алеї, вже стемніло, засвітили ліхтарі. Син побіг до моєї кімнати, здається, по плащ. Повернувся, змахнув рукою:

— Це я взяв для Жука.

"Жуком" ми прозвали мого онука за чорні "волохаті" очі. А в синовій жмені було кілька цукерок, які він укинув собі до кишені. Жук їх любить.

У Віті вмить загорілися очі, немов у малого хлоп'яти, котрий хоче побачити щось дуже цікаве, і то найшвидше. Він обійшов навколо сина, навіть помацав кишеню, куди той вкинув цукерки.

— Покажіть, — нетерпляче попросив.

Що?

— Жуків. Юрко ж сказав: "Я взяв два жука". (Нехтуючи граматикою, Віктор сказав не "жуки", а "жука"). Які ж вони?!

Сміялися. Боже мій, як часто і багато ми тоді сміялися! Навіть без причин, просто

— відкинувши сумні думки (а в кого їх не буває?), сміялися до сліз, ніби заздалегідь боронячись від чогось неповоротно-лихого, ще не розуміючи, що від неповоротного не можна захиститися. Написала я одну річ. Легко, навіть радісно писалося, що буває так не часто. Вірилося — вийшло щось неординарне. Трапив рукопис до Віктора. Уночі він мені подзвонив:

— Слухайте, я дві ночі не сплю, все думаю. Розхвилювали ви мене своєю казкою. Не хочу псувати вам настрій, але ж і наплачетеся ви з нею.

Він угадав: таки наплакалася.

І ще спливає на думку одна розмова. Я сама прорецензувала Вікторову казку "Земля світлячків", ми йшли Хрещатиком. Обабіч текли річки перехожих, але ми їх не помічали, бо розмовляли про казку. Не конкретну, рецензовану мною (до речі — хорошу), а взагалі — про казку. І Віктор сказав мені тоді те, над чим я згодом часто замислююся:

— Казку, справжню казку, може написати тільки людина з доброю душею. Злий напише — професійно, може, навіть талановито, але то не буде с п р а в ж н я казка. І наводив приклади. Наведу і я:

"Я лежу, сповитий темінь-темнотою, і слухаю, як він бавиться. Він давно живе в нашій хаті, може, у запічку, а може, під лавою, де, згорнувшись клубком, дрімає Сопуха. Він зовсім не боїться Сопухи і часто спить на її м'якеньких лапах. А рано-вранці, коли дома нікого немає і вікна закриті віконницями, він приходить до мене в гості. Сідає на бильце мого ліжка і видзвонює срібними підківками". ("Звук павутинки").

Глибоко в душу запали оті його слова: "Справжню казку напише тільки людина з доброю душею".

Віктор умів писати Справжню Казку.